

Ki volt A Nyugat lánya műzsája?

Titkos levelezés és némafilm egy második(?) Puccini-fiú hagyatékából

Egyike a sors igazságtalan fintorainak, amikor egy téma kutatásának évtizedeket szentelő tudós azelőtt hal meg, hogy az érdeklődése tárgyára vonatkozó „nagy felfedezés” napvilágra kerülne. Ez történt a kiváló angol zenetörténésszel, Julian Buddennel is, aki életéből éveket áldozott többek között Puccini életművének kutatására, pályájának utolsó évtizedében már a luccai Puccini Kutatóközpont igazgatójaként. 2002-ben, halála előtt öt évvel publikálta Puccini-monográfiáját, amely a modern Puccini-kutatás irányát meghatározó alpművek közé tartozik, és ami 2011 óta magyarul is olvasható az Európa Kiadó „Életek és Művek” sorozatában. Budden 2007 februárjában bekövetkezett halála miatt már nem érthette meg, hogy egy filmrészlet társaságában nyilvánosságra kerüljön az a két kekszes doboz, amely Giacomo Puccini és Giulia Manfredi levelezését tartalmazta.

Puccini magánélete elválaszthatatlanul összefonódott zeneszerzői invenciójával. Szerelmei, barátnői inspirálták azoknak az erős egyéniségű nőalakoknak a megteremtésében, akik operáinak főhősei, legtöbbször címszereplői. Egy-egy új mű komponálása idején általában más és más nő jelentette számára az inspiráció forrását. A megkülönböztetett figyelmével kitüntetett hölgykoszorút a rá jellemző lefegyverző közvetlenséggel csak „az én kis virágoskertem”-ként aposztrofálta. Máshol pedig így jellemezte önmagát: „a szárnyas vad, az operalibrettók és a szép nők nagy vadásza vagyok.” Puccini életében a szó szoros értelmében leggyümölcsözőbb csaknem egy évtizednek az 1895-1904 közötti időszak számított. Ekkor keletkezett az a három világszerte legtöbbet játszott opera – Bohémélet, Tosca, Pillangókisasszony – ami szakmailag és anyagilag egyaránt a csúcscsra repítette az időközben szülővárosától, Luccától nem messze, a Massaciuccoli tó partján található idilli falucskában, Torre del Lago-ban berendezkedett zeneszerzőt. Nem melleleg Puccini egyben minden idők legjobban kereső komponistája volt. 1924-ben bekövetkezett halálakor vagyona mai értéken durván mintegy 250 millió dollárra rúgott, és ennek nagy részét az említett termékeny évtizedben szerzett jövedelme tette ki. A Bohémélet több mint 1200 előadással vezeti a New York-i Metropolitan Operában legtöbbször játszott operák listáját, a Tosca és a Pillangókisasszony pedig szintén az első hat helyezett között van. (A Carmen, az Aida és a Traviata egészíti ki a listát.) A nagy triász megalkotása után azonban alkotói invenciója megtörni látszott. Következő operáját, A Nyugat lá-

nyát hat esztendő múltán fejezte be, de ez a mű már nem folytatja a Bohémélettel megkezdett szériát.

A Pillangókisasszony komponálása idején Puccini egy nála húsz évvel fiatalabb férjzett torinói tanárnővel folytatott viszonyt. Az általa Corinnaként becézett hölgy számára még házat is bérelt a Torre del Lagótól nem egész 5 km-re fekvő Migliarino községben. A kapcsolatra természetesen hamarosan fény derült. Puccini és Corinna levelezése a zeneszerző élettársához, Elvira Bonturihoz került, aki a nővérenek adta át megőrzésre a leveleket. A kétségbeesett Elvira ugyanakkor éhségstrájkjal próbálta meg otthon tartani Puccinit, aki ennek ellenére rendületlenül találkoztatott a fiatal nővel. A viszony már csaknem házassággal végződött, amikor a zeneszerző – nővérei unszolására – egy magán-detektív közreműködésével leleplezte, hogy az időközben megözvegyült hölgy más férfikkal is viszonyt folytat, ráadásul nagy valószínűséggel pénzéért.

A legnagyobb botrányt azonban a tragédiába fúló Doria Manfredi-ügy kavarta, amelynek drámája Puccini egész hátralévő életére árnyékként vetült, és további zeneszerzői munkásságán is nyomot hagyott. Ráadásul – mint nemrégiben kiderült – a két főszereplő ez esetben „ártatlan” volt, bár a zeneszerzőt terhelte némi felelősség. Julian Budden brit Puccini-kutató 2002-ben írt monográfiájában még – valamennyi mértékadó forrásnak megfelelően –, úgy tudja, hogy Elvira Bonturi mániás féltékenysége üldözte a halálba az akkor már hatodik éve a Puccini-házban szolgáló 21 éves Doria Manfredit. Doria akkor került a Torre del Lago-i Puccini-villába, amikor a

zeneszerző – aki legalább annyira rajongott a gyors autókért, mint a vadkacsavadászattért, az operalibrettókért és a szép nőkért –, 1903. február 25. éjjelén, Luccából hazafelé tartva a San Mario falucska melletti hágónál súlyos autóbalesetet szenvedett. Az eseményről a korabeli sajtó is részletekbe menően tudósított. Az autót vezető sofőr lecsúszott a töltésről és egy fának ütközött. Puccini kirepült az ülésről és a motor alá szorult. A kipufogógáztól félig megfulladva találtak rá. Jobb lábán nyílt törést szenvedett, emiatt szüksége volt valakire, aki ápolja. Felfogadták az akkor mindössze 16 esztendő Doria Manfredit, egy környékbeli özvegyasszony lányát, aki hosszadalmas felgyógyulásáig ápolta a Maestrót. Puccini iránti áhítatos tisztelete azonban továbbra is ott tartotta a villában, ahol a személyzet Elvira asszony szeszélyes természete és rögeszmés féltékenysége miatt csaknem havonta adta egymásnak a kilincset. Odaadása végül tragédiába torkollt. A sors különös szeszélye folytán a balesetet követő napon Elvira férje – Puccini egykori iskolatársa – elhunyt. Így elhárult az utolsó akadálya annak, hogy a zeneszerző – a Corinna-ügy miatt ekkor most már főként kiadója, Giulio Ricordi ösztönzésére – törvényesen is rendezze akkor már 18. éve tartó élettársi kapcsolatát. Végül a 10 hónapos gyászidő leteltével, egy héttel a Pillangókisasszony befejezését követően, Puccini 1904 január 3-án feleségül vette fiatalkori szerelmét.

A Pillangókisasszony után a zeneszerző különféle szöveggönyvek között válogatott egy következő operához. A szóba jöhető irodalmi alapanyagok között volt többek között a kortárs olasz költő, Gabriele

A zeneszerzőtől balra Puccini elismert fia, jobbra a titkos viszonyból született Antonio

A gyermek Puccini és a feltételezett ükunoka 10 esztendőskorában

d'Annunzio Párizsi nője, és a Ciprus rózsája, Oscar Wilde Firenzei tragédiája, és Pierre Louÿs Az asszony és a bábu című regényének adaptációja Conchita címmel. Még az is megfordult a fejében, hogy Mária Antoinette-ről írna egy operát, amelynek címe „Az osztrák nő” lett volna. Mindazonáltal 1907 januárjában, a New Yorkba érkezése alkalmából rendezett sajtó-tájékoztatón már azt jelentette be a sajtó képviselőinek, hogy egy vadnyugaton játszódó operát tervez. Másnap a főcímet arról tudósítottak, hogy „Megírna az amerikai operát. M. Puccini lelkesedik, hogy megkomponálja a Nyugatot. Mr. Belascóval fog konzultálni”. David Belasco Az arany Nyugat lánya című 1905-ben New Yorkban látott darabjára barátja, Piero Antinori márki hívta fel a zeneszerző figyelmét, aki most látta elérkezettnek az időt arra, hogy megalkossa harmadik „amerikai” operáját, ízig-vérig amerikai témára. Hazatérve Torre del Lagóba Puccini ezt írta Belascónak: Gyakran gondolok az Ön darabjára (...). Lenne olyan kedves és küldene egy példányt a színműből (...) akkor le tudnám fordíttat-

ni, alaposan tanulmányozhatnám és megírnám Önnek további észrevételeimet.

1908 szeptemberében, a Nyugat lánya kompozíciós munkálatai idején azonban újabb, még a Corinna-ügnél is súlyosabb kimenetelű dráma rendítette meg Puccini viszonylagos nyugalomát, ami sokkal intrikusabbnak bizonyult, mint a fiatal szolgálóra féltékeny rögeszmés háziasszony banális kliséje, és egy folytatásos teleregény forgatókönyvírójának fantáziáján is túlsz. Puccini üzenetet küldött Doriának, hogy mielőtt megérkezne Torre del Lagóba, a lány nyissa ki és hozza rendbe a villát. Doria eleget is tett a kérésnek, de szerencsétlenségére az üresnek hitt épületben *in flagrante* találta Foscat, Puccini akkor már férjénél lévő 28 esztendősként nevelt lányát, a Nyugat lánya librettistájával, Guelfo Civinivel. Fosca attól tartva, hogy Doria elárulja őt férjének, Salvatore Leonardi impresszáriónak, támadásba lendült, és bevádolta a lányt Elviránál, hogy viszonyt folytat a mostohaapjával. Elvira megfenyegette, majd elbocsátotta Doriát, aki Puccini közbenjárását kérte. A zeneszerző – meg-

lehetősen óvatlanul – titokban találkozott Doriával, és megnyugtatta, hogy elrendezi a dolgot. A helyzet végül odáig fajult, hogy 1909 januárjában Elvira a villájuk előtt többször is nyilvánosan megfenyegette Doriát. Minősíthetetlen szavakkal illette és megtiltotta neki, hogy Torre del Lagóba betege a lábát. Doriát olyannyira viselték a sorozatos nyilvános megaláztatások, hogy pár nappal később mérget ivott, és egy hetes fájdalmas agónia után meghalt. Mindez Puccini távollétében történt. A lány végtelenségig elkeseredett családjá feljelentette Elvirát becsületsértésért, rágalmazásért, és öngyilkosságra való felbujtásért. A bíróság boncolást rendelt el, ami megállapította, hogy Doria még szűz volt. Elvirát többek között 5 hónap és 5 nap börtönbüntetésre ítélték, valamint 700 líra kártérítés megfizetésére kötelezték. Annak érdekében, hogy ne kelljen börtönbe vonulnia, Puccini mélyen a zsebébe nyúlt és az akkori értéken tekintélyes summának számító 12.000 líra fájdalomdíjat fizetett a lány családjának, a további pereket elkerülendő. Ráadásul Fosca félrelépése is kitudódott, és férje zsarolni kezdte. Hogy eleget tegyen a férj követelésének, Fosca anyjától kért pénzt, akinek végül mindent bevallott. Mivel Elvira pénzügyi helyzete sem volt rózsás, ezért Puccinihez fordult, aki visszafogadta, és a mostoha-vő hallgatását is megvásárolta. A botrány pénzügyi következményei egyszerűen letudhatók voltak. A lelkiek azonban nem. Puccini komolyan fontolgatta, hogy elváljon Elvirától. Fiuk, Antonio pedig kivándorolni készült.

Számos elemzőnek feltűnt, hogy a Nyugat lánya címszereplője, Minnie karaktere, egyáltalán nem mutat rokonságot a korábbi Puccini hősnőkével. Nem áldozat-típus, mint Manon, Mimi vagy a Pillangókisasszony, de nem is az a féltékeny, destruktív, akaratos teremtmény, mint Tosca, hanem egy saját lábán megálló, vagány nő, aki önállóan vezet egy fogadót a kaliforniai bányavidéken. Sokan feltették a kérdést, hogy ki lehetett a zeneszerző műzsája, akiről legújabb operájának címszereplőjét mintázta. A választ végül egy olasz filmrendező, Paolo Benvenuti találta meg, akinek erről készült filmjét „Puccini e la fanciulla” (Puccini és a lány) címmel 2008 augusztusában, a zeneszerző születésének 150. évfordulója alkalmából mutatták be a Velencei Filmfesztiválon.

Benvenuti hat évvel azelőtt kezdte meg kutatásait Pucciniék szobalánya, Doria Manfredi 1909-ben elkövetett öngyilkosságára vonatkozóan. Hamarosan arra a megállapításra jutott, hogy Puccini egy-egy operájá-

nak komponálása közben rendszerint ténylegesen beleszeretett egy, az opera hősnőjéhez hasonló tulajdonságokkal rendelkező, a valóságban is létező nőbe. Miután nem látott semmiféle közös vonást Doria egyszerű, és A Nyugat lánya címszereplőjének összetett, független jelleme között, tovább kutatott. Csakhamar tudomására jutott, hogy élt egy másik nő is Torre de Lagóban, akire viszont teljesen ráillettek Minnie tulajdonságai. Ez a nő nem volt más, mint Giulia Manfredi, Doria unokatestvére.

Akárcsak Minnie, Giulia is egy fogadót vezetett, amit leginkább átutazó vadászok és a helyi parasztok látogattak. A Giulia apja, Emilio Manfredi után Chalet Emilio-nak nevezett vendéglő a Puccini-villával szemben, a Massaciucoli tó másik partján épült. Torre del Lago-i pletykák szerint Puccininak viszonya volt Giuliaival, de erre semmiféle bizonyíték nem állt rendelkezésre, egészen addig, amíg 2006 őszén egy Lido di Camaiore-i pizzériás el nem árulta, hogy Giulia Manfredi Puccinitől született fia a pizzéria törzsvendégei közé tartozott. Ezen a szalon elindulva a filmrendező eljutott Nadia Manfredihez, Giulia Manfredi unokájához, a Pisa melletti Cisanellóba. 2007 januárjában Nadia Manfredi egy bőrröndöt mutatott Benvenutinak, ami édesapja hagyatékából származott. Az évtizedek óta a pincében porosodó bőrrönd mintegy negyven levelet és különböző dokumentumokat, valamint fényképeket tartalmazott, amelyek felfedték Doria öngyilkosságának valódi okait. Perdöntő volt ezek között egy kézírásos, keltezés nélküli feljegyzés, amit Puccini írt annak a milánói szállodának a fejléces papírján, amelyben éppen megszállt. A kétoldalas dokumentum alapján rekonstruálható volt az eseményeknek az a láncolata, amelyek végül Doria halálához vezettek. Doria Manfredi szerepe kimerült az unokanővére és a zeneszerző közötti levelek és üzenetek közvetítésében. Nem akarta azonban felfedni az általa szeretett két ember titkát, akiknek kapcsolata a tragédia ellenére is kiállta az idő próbáját. Ha a Nyugat lánya címszereplője sokkal valóságosabbnak tűnik a többi Puccini-hősnőnél, annak egyik oka lehet, hogy a zeneszerző ebbe a nőalakba sűrítette mindazon érzéseket, amelyeket az élete végéig hozzá legközelebb álló asszonyhoz fűzték.

A Manfredi-unokanővérek történetét feldolgozó filmjének előkészítése során Paolo Benvenuti a vártnál is messzebbre jutott. Giulia Manfredi és Puccini kapcsolata több mint másfél évtizedig tartott. Tizenöt hónappal a zeneszerző halála előtt, 1923 jú-

Doria Manfredi

Giulia Manfredi

nusában Giulia egy kislíut hozott a világra Pisában, akit Puccini dédapja után – Elvirától született fiához hasonlóan – Antonio névre kereszteltek. A csecsemőt egy pisai dajka gondjaira bízta. Szerződés alapján az akkor tekintélyes összegnek számító havi 1000 lírát folyósítottak nevelésére. Az apánás azonban Puccini halálát követően, 1924 decemberétől egy csapásra megszűnt. A gyermek Torre del Lagótól viszonylag távol, Pisában nőtt fel és felnőttként is ott élt, egyszerű hotelportásként. Egyes visszaemlékezők szerint tisztában lehetett édesapja kilétével, annak ellenére, hogy a zeneszerzőt mindig csak, mint a „család közeli barátját” emlegették, és anyja szigorúan megtiltotta számára, hogy őt Torre del Lagóban meglátogassa. Szegényen halt meg 1988-ban, hatvanöt évesen rákban, akárcsak Puccini, valamint annak Elvirától született Antonio fia. Kettejük hasonlósága letagadhatatlan. A zeneszerző jellegzetes vonásai nemzedékről nemzedékre öröklődnek, és még az ötödik generáción is felfedezhetők, amint az Puccini ükunokája a tízéves Giacomo és a zeneszerző ugyanennyi idős korában készült fotóján is feltűnő.

A zeneszerző unokája, Nadia Manfredi a filmrendező felfedezése nyomán keresetet indított Puccini apaságának elismertetésé-

Szamosi Elza Mimi szerepében (Forrás:OSzMI)

re. Az olasz törvények azonban csak az első generációs leszármazottak számára teszik lehetővé az apasági kereset időkorlátozás nélküli érvényesítését. Ennek következtében a „másik” Antonio leszármazottainak keresetét a milánói bíróság végérvényesen elutasította. A Maestro egyetlen örököse tehát továbbra is kizárólag az Elvira Bon-turival később törvényesített kapcsolatából származó Antonio fiának szintén házasságon kívül született lánya, Simonetta (azelőtt: Giurumello) Puccini marad.

Puccini alkotóereje a Doria-botrány elcsitulása után, A Nyugat lányával ugyan viszatért, a századfordulón komponált három világhírű operához viszonyítva azonban formailag már nem teremtett újat. Elvesztette magabiztosságát, s vele alkotói önbizalmát. Ez így is maradt egészen legutolsó, befejezetlenül maradt operájáig, a Turandotig, amelynek rejtélye máig megfejtetlen operáinak rajongói számára. Zenei invenciója érdekes módon elapadt, amikor 1922-ben a férfigyűlölő, bosszúálló kínai császárnő történetén dolgozott, és csak akkor folytatta ismét a komponálást, amikor kérésére librettistái megteremtették az egyszerű szolgáló, Liu alakját, aki inkább megöli magát, mintsem elárulja a szeretett hőst. Liu Puccini saját kreatúrája volt, olyannyira, hogy a szöveggönyv néhány alapvető mondatát is ő maga írta. Toscanini visszaemlékezése szerint a zeneszerző Liu öngyilkossági jelenetét követően hagyta abba a komponálást és nem sokkal később – egy radikális torokműtét után fellépő vérzés következtében – meghalt a brüsszeli klinikán. Doria Manfredi emléke haláláig elkísérte a zeneszerzőt, míg annak unokanővé-

Szamosi Elza az első magyar Minnie (Forrás: Operaház Emlégyűjtemény)

re, az 1976-ban elhunyt Giulia, magára maradt közös gyermekükkel.

Egy magyar zeneszerzőnek, Lendvai Ervinnek köszönhetően Puccini legnépszerűbb operáit mindössze alig néhány évvel az ősbemutató után a budapesti Operaház is műsorra tűzte. Lendvai ugyanabba a zeneszerzés-osztályba járt, mint Kodály és Bartók, majd ösztöndíjjal Milánóban folytatta tanulmányait, ahol személyes barátságba került Puccinivel, aki ajánló levéllel is ellátta. Ettől kezdve Lendvai Ervin volt az olasz mester magyarországi premierjeinek legfőbb előmozdítója. Testvérhuga Blanka pedig – az első magyar Mimit, Cso-Cso-Szánt és Minnie alakító Szamosi Elza mellett –, a Maestro budapesti „virágoskertjének” emi-nens szépségei közé tartozott, amint az Elvira asszony előtt is csakhamar világossá vált. Ezen nem is csodálkozhatunk, főként akkor nem, ha megfigyeljük a meglepő hasonlóságot, ami Giulia Manfredi és a Mimi szerepében megörökített Szamosi Elza fotója között mutatkozik. *Kaizinger Rita*

A SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

próbajátékot hirdet

BRÁCSA TUTTI ÁLLÁSRA

- A próbajáték időpontja:** 2016. április 6. (szerda) 14.00 óra
A próbajáték helye: Szolnoki Szimfonikus Zenekar próbaterme
 5000 Szolnok, Dr. Sebestyén krt. 3.

A próbajáték anyaga:

- 1. forduló (paraván mögött):**
- Hoffmeister: D-dúr brácsaverseny I. tétel (kadencia nélkül) **VAGY**
  - Stamitz: D-dúr brácsaverseny I. tétel (kadencia nélkül)
  - szabadon választott tétel egy Bach hegedűpartitából vagy hegedű-szólószonátából
- 2. forduló:**
- zenekari szemelvények

Zenekari szemelvények:

A zenekari állások részletes listáját és kottaanyagát a meghívott jelentkezők Kádár Edit kommunikációs munkatársnál, a kdredit@gmail.com e-mail címen igényelhetik.

Jelentkezés: 2016. március 29-éig (keddig)

levélben: 5000 Szolnok, Hild János tér 1., vagy e-mailben: kdredit@gmail.com
 A jelentkezéshez rövid szakmai önéletrajz, valamint a szakmai végzettséget igazoló okirat másolata és erkölcsi bizonyítvány szükséges.
 Kérjük az elérhetőséget (telefon, e-mail cím) is megadni.

A jelentkezések elbírálása a szakmai bizottság jogkörébe tartozik. A próbajátékokra csak a jelentkezésük alapján kiválasztottak kapnak meghívást.

Információ:

Kádár Edit kommunikációs munkatársnál a 20-333-8619-es telefonszámon, vagy e-mailben (kdredit@gmail.com)

A próbajáték első fordulójának elbírálásakor előnyt élvez az a pályázó, aki kotta nélkül játszik. A versenyműveket kötelező zongorakísérettel előadni. A zenekar zongorakísérőt nem biztosít (kérésre helyi zongorakísérőt tudunk ajánlani)!

Az állás betöltése: munkaviszonyban 3 hónap próbaidővel.

Az állást a próbajáték nyertese(i) számára a szakmai bizottság döntése alapján ajánljuk fel.

Szolnok, 2016. február 29.

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
 Nonprofit Kft.

A SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

próbajátékot hirdet

HEGEDŰ TUTTI ÁLLÁSRA

- A próbajáték időpontja:** 2016. április 8. (péntek) 14.00 óra
A próbajáték helye: Szolnoki Szimfonikus Zenekar próbaterme
 5000 Szolnok, Dr. Sebestyén krt. 3.

A próbajáték anyaga:

- 1. forduló (paraván mögött):**
- Szabadon választott versenymű saroktétéle kadenciával
  - 2 zenekari szemelvény
- 2. forduló:**
- zenekari szemelvények

Zenekari szemelvények:

A zenekari állások részletes listáját és kottaanyagát a meghívott jelentkezők Kádár Edit kommunikációs munkatársnál, a kdredit@gmail.com e-mail címen igényelhetik.

Jelentkezés: 2016. március 29-éig (keddig)

levélben: 5000 Szolnok, Hild János tér 1., vagy e-mailben: kdredit@gmail.com
 A jelentkezéshez rövid szakmai önéletrajz, valamint a szakmai végzettséget igazoló okirat másolata és erkölcsi bizonyítvány szükséges.
 Kérjük az elérhetőséget (telefon, e-mail cím) is megadni.

A jelentkezések elbírálása a szakmai bizottság jogkörébe tartozik. A próbajátékokra csak a jelentkezésük alapján kiválasztottak kapnak meghívást.

Információ:

Kádár Edit kommunikációs munkatársnál a 20-333-8619-es telefonszámon, vagy e-mailben (kdredit@gmail.com)

A próbajáték első fordulójának elbírálásakor előnyt élvez az a pályázó, aki kotta nélkül játszik. A versenyműveket kötelező zongorakísérettel előadni. A zenekar zongorakísérőt nem biztosít (kérésre helyi zongorakísérőt tudunk ajánlani)!

Az állás betöltése: munkaviszonyban 3 hónap próbaidővel.

Az állást a próbajáték nyertese(i) számára a szakmai bizottság döntése alapján ajánljuk fel.

Szolnok, 2016. február 29.

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
 Nonprofit Kft.